

. . , 970, 2011 .

379.855

. , . ,
. , .
,

© . ,

. . , 2011

Opportunities of using the railway transport for organization of tourist transportations are considered. Directions of development for railway transportations are analyzed. The ways of increasing the effectiveness of railway transportations in tourism are proposed.

Key words: tourist transportations, railway transport, effectiveness of railway transportations in tourism.

Актуальність. Туризм належить до високоліквідної галузі, тобто галузі зі швидкою віддачею.

Транспортні послуги є важливою складовою обслуговування в туризмі. На них припадає й основна частка ціни туру, у середньому вона коливається від 40 до 60% від вартості подорожі в залежності від дальності перевезення.

Наростання глобалізаційних процесів в економіці викликало бурхливий розвиток транспортних засобів та шляхів сполучення, що поряд з іншими чинниками (науково-технічна революція, наслідками якої стала зміна якісного рівня продуктивних сил, урбанізація, необхідність раціонального ставлення до навколишнього середовища, збільшення вільного часу, загальне зростання культурного рівня населення) стали каталізатором посилення міжнародної туристської діяльності. При цьому транспорт стає невід'ємною складовою туристської сфери, а його розвиток актуалізує використання наявного туристського потенціалу в Україні.

Залізничний транспорт грає виключно важливу роль в забезпеченні зв'язку між окремими регіонами країни і між різними країнами; забезпечує нормальний і безперервний розвиток економіки будь-якої держави, а також є одним з основних видів транспорту, яким користуються туристи в своїх подорожах.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в даний час залізничний транспорт України відіграє важливу роль в розвитку туризму. Але існує ряд проблем, які гальмують розвиток українського залізничного туризму.

Аналіз публікацій. Теоретичні та практичні аспекти функціонування різних видів транспорту та економічні проблеми розвитку транспортно-дорожнього комплексу України досліджували такі вчені: Бакаєв О.О., Букринський Б.В., Пірожков С.І., Дорогунцов С.І., Данилишин Б.М., Бідняк М.Н., Воробйов Ю.Л., Гурнак В.М., Громова О.В., Дергачов В.О., Дьомін Ю.В., Кірта Г.М., Махуренко Г.С., Колесникова Н.М., Котлубай М.І., Кулаєв Ю.Ф., Курлянд А.М., Кутах Ю.О., Лапкіна О.І., Макаренко М.В., Мироненко В.К., Новікова А.М., Пашенко Ю.С., Примачов Н.Т., Ревенко В.Л., Сич Є.М., Цветов Ю.М., Шпинько О.М., Щелкунов В.І. та ін.

Питання організації туристських транспортних подорожей висвітлено у працях М.Б. Біржакова, В.Г. Гуляєва, І.В. Зоріна, О.М. Ільїної, В.О. Квартальнова, В.С. Сенина, Т.Г. Сокол, О.О. Фастовець.

Виділення невирішених питань. В публікаціях наведених авторів не відображено визначення залізничного туризму, його перспектив та проблем розвитку.

Мета статті полягає у визначенні шляхів підвищення ефективності залізничних перевезень в туризмі.

Виклад основного матеріалу. Україна має винятково вигідне географічне положення для розвитку туристських залізничних перевезень. Після розпаду СРСР Україна успадкувала розвинену і густу мережу залізниць. Це також умови розвитку для впровадження нових туристських маршрутів

Переваги та недоліки залізничного транспорту України відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки залізничного транспорту

Залізничний транспорт	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - незалежність від природних умов; - регулярність перевезень; - висока безпека руху; - високий рівень комфорту та широкий діапазон сервісу; - порівняно низька вартість; - велика провізна здатність; - здатність долати великі відстані; - достатньо висока швидкість; 	<ul style="list-style-type: none"> - обмежена кількість перевізників; - значна потреба в капіталовкладеннях і трудових ресурсах; - залізничний транспорт є великим споживачем металу (на 1 км магістральної лінії потрібно 130-200 т металу, не враховуючи рухомого складу); - менша кількість рейсів, які здійснюються за добу (при відносно невеликій місткості маршрутні таксі та автобуси здійснюють значно більше рейсів);

Залізничний транспорт	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - мінімальна шкода для екології довкілля; - кращі умови для повної автоматизації перевезень; - здатність використовувати будь-які види енергії; - використання вагону як засобу розміщення 	<ul style="list-style-type: none"> - проїзд електропоїздом займає більше часу в дорозі, що пов'язано з необхідністю дотримання загального графіку проходження потягів; - відсутність співпраці залізничного транспорту з іншими перевізниками, в тому числі з міським громадським транспортом; - неможливість зміни маршруту під час подорожі за бажанням клієнта

Значну увагу необхідно приділяти виявленню проблем ефективності залізничних перевезень в туризмі, подальшому розвитку, підвищенню економічної ефективності залізничних перевезень в сучасних умовах, в тому числі за рахунок збільшення попиту і кількості перевезених туристів, надання додаткових послуг.

Для цього необхідно щонайкраще використовувати перевізні засоби при безумовному забезпеченні безпеки руху поїздів і особистої безпеки пасажирів залізниць і працівників транспорту. У вирішенні цих завдань на залізничному транспорті можна вказати наступні основні напрями ефективного розвитку:

1. Удосконалення нормативно-правового забезпечення. В нашій країні відсутнє державне стимулювання розвитку залізничних туристських перевезень. Слід привертати увагу держави до існуючих проблем розвитку залізниць, розробляти програми соціального, внутрішнього туризму з використанням залізничного транспорту.

Створення єдиного органу управління туристськими перевезеннями, у веденні якого повинні бути всі питання їх організації, дозволить якісно змінити рівень залізничних туристських перевезень.

При всій очевидності, необхідності і вигідності розвитку залізничного туризму чинне законодавство є одним з основних "гальм" цього процесу, так як в принципі не містить такого поняття.

Отже необхідно визначити концепцію змін до чинних нормативно - правових актів, що регулюють пасажирські залізничні перевезення, зокрема:

- визначити правовий статус "залізничного туриста";
- ввести поняття "туристський поїзд";
- умови і порядок обов'язкового страхування пасажирів/туристів і т.д.

2. Дослідження можливостей досягнення вітчизняними залізницями міжнародних параметрів.

3. Формування єдиного інформаційного простору між усіма учасниками перевізного процесу.

4. Створення дійового механізму залучення грошових коштів на українські залізниці з метою оновлення рухомого складу.

5. Поліпшення якості та вдосконалення організації перевезень.

6. Збільшення швидкостей руху; скорочення стоянок поїздів для технічних потреб, вантаження і вивантаження багажу і пошти, посадки і висадки пасажирів і як результат — скорочення часу проїзду.

7. Координація всіх видів транспорту для найбільшої узгодженості в їх роботі; організація змішаних (залізничних, річкових, морських, автомобільних і повітря) перевезень.

8. Зниження собівартості перевезень і підвищення продуктивності праці працівників, пов'язаних з перевезеннями пасажирів.

9. Постійне вдосконалення технічних засобів і технології роботи всіх ланок процесу пасажирських перевезень.

Застосування на практиці вищенаведених принципів дозволить підвищити ефективність залізничних перевезень і тим самим залучити додаткові пасажирські потоки в Україну.

На схемі (рис. 1) наведено основні напрями ефективного розвитку залізничних перевезень.

Рис. 1 Напрями розвитку залізничних перевезень

Якість, обсяг та характер транспортних послуг в туризмі залежать від рівня розвитку транспортного комплексу і стану транспортної інфраструктури, як невід'ємних складових господарського комплексу країни.

В свою чергу стан транспортної інфраструктури характеризується густотою транспортної мережі, її технічним станом і відповідністю середньосвітовим стандартам, формуванням транспортних полімагістралей з розвинутою інфраструктурно-логістичною системою, здатною опрацювати зростаючий транспортний потік з мінімальними витратами часу.

Взаємодія транспортного комплексу з туристським взаємовигідна. З одного боку, за даними Мінекономіки України, 80-90% доходу від пасажирських перевезень на транспорті отримується в туристичному бізнесі, з іншого - завдяки транспорту до обслуговування туристів залучаються периферійні ділянки рекреаційного простору. [50]

Перспективи туристських перевезень визначаються величинами попиту і пропозиції, які в свою чергу залежать від ряду чинників, представлених в таблиці 2.

Фактори попиту та пропозиції залізничних перевезень в туризмі

№ п/п	Фактори попиту	Фактори пропозиції
1	2	3
1	Зростання транспортної рухливості населення з соціально - культурними цінностями.	Збільшення кількості поїздів, збільшення рухомого складу.
2	Зростання добробуту окремих груп населення, збільшення диференціації доходів.	Використання поїздів підвищеної комфортності, вагонів 1 та 2 класу.
3	Зростання потреби у швидкій і надійного транспортного зв'язку великих міст з аеропортами.	Організація інтермодальних перевезень з використанням аероекспресів.
4	Скорочення використання місцевої авіації та річкових туристських перевезень.	Організація нових залізничних маршрутів.
5	Зростання споживчої активності населення.	Будівництво та реконструкція вокзальних комплексів, торгова і ресторанна діяльність на станціях і в поїздах.
6	Зростання туристської активності.	Пуск туристських, грибних, лижних поїздів.

Для вирішення проблем низької конкурентоспроможності та ефективності перевезень пропонуються наступні заходи:

- диверсифікація пропозицій послуг вокзальних комплексів;
- розвиток високошвидкісного пасажирського руху (250-300 км /ч);
- створення незалежних від Укрзалізниці перевізних компаній, для створення конкуренції;
- впровадження в експлуатацію сучасних видів рухомого складу (рейкових автобусів).

Пасажирські перевезення на залізничному транспорті характеризуються високою сезонною нерівномірністю. Сьогодні Укрзалізниця змушена містити близько 300 вагонів в резерві для забезпечення річного піку перевезень. Природно, що витрати на підтримання в робочому стані вагонів, що експлуатуються в кращому випадку три місяці на рік, економічно недоцільні.

Тому для вирішення проблеми сезонності та нерівномірності пасажиропотоків пропонуються наступні заходи:

- впровадження накопичувальної системи балів, за якою турист буде отримувати додаткові пільгові умови при поїзді;
- створення інфраструктури туризму на залізничному транспорті, організація турів залізницею;
- поява нових маршрутів, підвищення якості обслуговування пасажирів, графіків гнучкого регулювання тарифів на туристські перевезення на залізниці за допомогою сезонних коефіцієнтів;
- впровадження різноманітних бонусних програм, знижок на ранні дати придбання проїзних документів, на верхні місця купейних вагонів, на викуп купе цілком і інші.

Ключовою проблемою пасажирського комплексу є вкрай важкий стан матеріально-технічної бази перевезень.

В результаті експлуатації фізично застарілого складу, значно підвищується вартість ремонтних робіт і знижується якість і безпека перевезень.

Власних коштів для таких масштабних капіталовкладень в Укрзалізницю немає. За рахунок амортизації можна профінансувати в кращому випадку лише четверту частину потрібних інвестицій.

Для поліпшення стану рухомого складу та зниження експлуатаційних витрат залізниць пропонуються наступні заходи:

- проектування та будівництво пасажирських вагонів нового покоління;
- своєчасне проведення технічних оглядів;
- залучення інвестицій на модернізацію парку рухомого складу;
- перехід від перехресного субсидування до прямого бюджетного фінансування пасажирських перевезень.

-) ( )
1. : , 2007. — 528 .
2. // .- 4.-1999.
3. : 08.07.04 / . ; . - X.,
2002. - 19 .
4. « ».
5. « ».
6. // .- 4.-2001.
7. : 08.07.04 / . ; . - X., 2004. - 21 .
8. « » // .-2006,-
- .\o20.-C.32-33.
9. : 08.00.05 / . ; . - X., 2002. - 23 .
10. // .- 7. - 2008.
11. : 08.00.05 / . ; . - X., 1998. - 29 .